

Els assassinats del carrer de la Morgue

Així com l'home forçut gaudeix amb els exercicis que li permeten desenvolupar els músculs, l'ésser analític es complau en l'activitat intel·lectual, que consisteix a desentranyar problemes. Li agraden els enigmes, les endevinalles, els jeroglífics i, en solucionar-los, mostra un nivell de perspicàcia que pot semblar sobrenatural per a una ment ordinària. La història que segueix il·lustrarà el que acabo de dir.

Quan vivia a París, durant la primavera i part de l'estiu de 18..., vaig conèixer Auguste Dupin, un jove d'una bona família vinguda a menys. Conservava una petita part del patrimoni familiar i, amb la renda que obtenia, es procurava les necessitats bàsiques, tot prescindint de tot allò superflu. El seu únic luxe eren els llibres, i va ser precisament en una fosca biblioteca on ens vam conèixer, ja que tots dos buscàvem el mateix rar i notable volum. Em va seduir la seva personalitat i la seva gran cultura, i vam decidir que viuríem junts durant la meva estada

a París. Les meves possibilitats econòmiques eren una mica superiors a les seves, així que vaig llogar i moblar una mansió vella i grotesca, abandonada a causa de supersticions que ens vam abstenir d'indagar, situada en una part desolada del Faubourg¹ Saint-Germain.

Vivíem aïllats i sense rebre visites. El meu amic estava enamorat de la nit, i jo vaig sucumbir als seus capricis. En arribar l'alba, tancàvem tots els porticons, enceníem un parell d'espelmes que projectaven raigs de llum tan febles com fantasmagòrics i llegíem, escrivíem i conversàvem fins a l'arribada de l'autèntica foscor. Aleshores, sortíem al carrer i deambulàvem fins tard, buscant en aquella ciutat populosa els excitants intel·lectuals que l'observació serena pot oferir. Aviat em vaig adonar de la singular capacitat analítica de Dupin, ja que l'exercitava i fins i tot l'exhibia, sempre que li era possible. Per exemple, una nit passejàvem en silenci per un carrer llarg i brut, a prop del Palais Royal. De sobte, Dupin va dir:

—Efectivament, és un individu molt baixet, i encaixaria més al *Théâtre des Variétés*.

—Com és possible que vostè sabés que pensava en...?
—vaig començar a dir, sorprès.

—En Chantilly, oi? Vostè es deia que el seu cos diminut l'incapacita per a la tragèdia.

Chantilly era un sabater de petita talla que, enamorat del teatre, havia provat sort interpretant el paper de Xerxes en la tragèdia de Crébillon,² esforç que no li havia reportat més que burles.

---

¹ Un *faubourg* és generalment un barri incorporat a la ciutat arran del seu creixement.

² Prosper Jolyot de Crébillon (1674-1762) va ser un dramaturg francès.

—Si us plau, expliqui'm com ho ha fet. Estic més confús del que puc expressar.

—Ha estat a causa del fruiter, l'home que ha ensopegat amb vostè fa uns deu minuts, en arribar a aquest carrer.

—Ah, sí, portava una cistella de pomes al cap i per poc no em fa caure. Però què té ell a veure amb...?

—Molt senzill: repassem el curs de les seves meditacions fins a la topada amb el fruiter. Les baules de la cadena són Chantilly, Orió, Epicur, l'estereotomia³, les pedres del carrer i el fruiter. Vejam: hem estat parlant de cavalls. Quan creuàvem cap a aquest carrer, el fruiter amb la cistella al cap l'ha llançat contra un munt de llambordes acumulades en un punt on estan reparant el paviment. Ha ensopegat amb una, s'ha torçat una mica el turmell, ha semblat enfadat, ha murmurat unes paraules, s'ha girat per mirar les llambordes i ha continuat en silenci, mirant amb expressió de disgust els forats de la vorera (per això he vist que seguia pensant en les pedres), fins a arribar a un carreró anomenat Lamartine, que han empedrat de manera experimental amb els blocs encaixats. Aquí se li ha animat l'expressió i, en moure els llavis, no he dubtat que pronunciava la paraula «estereotomia». No podia pensar en això sense anar a parar als àtoms i a les teories d'Epicur⁴ i, com que fa uns dies li vaig explicar de quina manera singular les teories del grec havien estat confirmades per la cosmogonia recent de les nebuloses, he pensat que no podia evitar aixecar la vista cap a la gran nebulosa d'Orió, cosa que ha fet. Ara bé, al *Musée* d'ahir, l'autor satíric d'un text amarg sobre Chantilly va citar un vers en llatí que hem comentat diverses vegades: *Perdidit antiquum*

---

³ L'estereotomia estudia la manera com es poden tallar i aprofitar les roques extretes del planter per col·locar-les en obres d'enginyeria i arquitectura.

⁴ Epicur (341-271 o 270 aC) va ser un filòsof grec defensor de l'hedonisme racional.

*litera prima sonum.*⁵ Jo li havia explicat que feia referència a Orió, que abans s'escrivia Urió. Era probable que barrejés mentalment Orió i Chantilly, com ho demostra el somriure que li ha vingut als llavis. Fins aleshores caminava una mica encogit, però de sobte s'ha dreçat tant com ha pogut, i he estat segur que estava pensant en la figura diminuta del pobre sabater. En aquest moment, he interromput les seves meditacions per observar que, en efecte, un individu tan baixet encaixaria millor al *Théâtre des Variétés*.

Uns dies després, estàvem llegint l'edició vespertina de la *Gazette des Tribunaux*, quan ens va cridar l'atenció la notícia següent:

ASSASSINATS EXTRAORDINARIS. Aquesta matinada, cap a les tres, els habitants del barri de St. Roch han estat despertats per uns crits terribles que procedien segons semblava del quart pis d'una casa del carrer de la Morgue, on vivien només Madame l'Espanaye i la seva filla Camille l'Espanaye. Després d'espanyar la porta amb un rossinyol, han entrat a l'edifici vuit o deu veïns i dos gendarmes. Ja no se sentien crits, però en pujar per les escales s'han pogut sentir dues o més veus que discutien violentament i que procedien de la part superior de la casa, tot i que aviat s'ha fet el silenci. En arribar al segon replà, el grup s'ha disgregat i han investigat les diferents habitacions. En entrar en una gran habitació posterior del quart pis (la porta de la qual, tancada amb clau per dins, ha hagut de ser forçada) han contemplat un espectacle horrible.

---

⁵ Aquest vers llatí pertany a Ovidi i significa «Va perdre el seu antic so la primera lletra». Apareix en els *Fastos*, el dia 11 de maig, dia dedicat a Orió. Segons la mitologia grega, el gegant Orió era fill de Posidó i de Gea, i era tan gran que podia caminar a través del mar.

A l'estança regnava un gran desordre, amb els mobles trencats i escampats per tot arreu. El matalàs de l'únic llit havia estat llançat al centre de l'habitació. En una cadira hi havia una navalla d'afaitar tacada de sang. Sobre la xemeneia, dos o tres flocs de cabell gris, també xops de sang, que semblaven haver estat arrencats d'arrel. A terra, una arracada de topazi, tres culleres de plata i dues bosses que contenien uns quatre mil francs en or. Sota el matalàs, una caixa forta oberta, que contenia unes cartes antigues i altres papers poc importants. No es veia rastre de Madame l'Españaye, però, en detectar-se una gran quantitat de sutge al costat de la llar de foc, s'ha mirat dins la xemeneia i s'ha extret del seu interior el cadàver de la filla, que havia estat empès cap amunt per l'estreta obertura i que encara estava calent. A la cara presentava profundes esgarrapades i al coll, marques d'ungles, com si hagués estat escanyada fins a la mort.

En un petit pati de la part posterior de l'edifici, ha estat trobat més tard el cos de l'anciana, tan degollat que, en intentar alçar-lo, el cap s'ha després del cos. Tant el cos com el cap estaven espantosament mutilats. Creiem que fins ara no s'ha trobat cap pista que permeti resoldre aquest misteri terrible.

El diari de l'endemà oferia les declaracions d'alguns testimonis:

Pauline Dubourg, bugadera, es feia càrrec de la roba de les dues difuntes. Segons ella, la dona i la noia s'estimaven molt i eren generoses. Creu que Madame L. vivia d'endevinar el futur. No tenien servents.

Pierre Moreau, venedor de tabac, havia venut petites quantitats de tabac i de rapè a Madame L. Sempre ha viscut al barri, i afirma que les difuntes feia sis anys que residien a la casa on van

trobar els seus cossos. Prèviament, l'havia ocupat un joier que rellogava les habitacions superiors. Madame L. n'era la propietària i, disgustada per l'abús de l'inquilí, s'hi va instal·lar, decidida a no cedir cap part de l'edifici. Les dues dones duïen una vida retirada. Es deia que tenien diners i que Madame L. deia la bonaventura, però ell no ho creia, ja que no havia vist mai ningú entrar a la casa, llevat d'un metge alguna vegada.

Molts altres veïns han fet declaracions semblants. No s'ha indicat que cap altra persona freqüentés la casa, i no se sap si les dues dones tenien parents vius. Els porticons de les finestres anteriors estaven rarament oberts i els de darrere estaven sempre tancats, excepte el de la gran habitació posterior del quart pis.

Isidore Musèt, gendarme, declara que va ser convocat a les tres del matí i que va trobar unes vint o trenta persones a l'entrada. Van forçar la porta mentre sentien els crits, que van cessar de sobte. El testimoni va tancar la porta per evitar la curiositat de la multitud, va obrir el pas escales amunt i, en arribar al primer replà, va sentir dues veus que mantenien una discussió irada. La primera era una veu aspra; la segona, aguda i estranya. Va poder distingir algunes paraules (sacré i diable) de la primera, que era una veu masculina i d'un francès. La veu aguda pertanyia a un estranger, no sap si un home o una dona. Li va semblar que parlava en castellà. La descripció de l'estat de l'habitació concorda amb la prèviament realitzada.

Henri Duval, veí, argenter de professió, declara que formava part del primer grup que va entrar a la casa. Corrobora en general el testimoni de Musèt, però creu que la veu aguda era d'un italià o d'una italiana, encara que no està familiaritzat amb la llengua italiana. En tot cas, no era francès, i pot afirmar que la veu aguda no pertanyia a cap de les difuntes, ja que havia conversat sovint amb totes dues.

Odenheimer, restaurador. Aquest testimoni, procedent d'Amsterdam, no parla francès i ha declarat mitjançant un intèrpret. Passava per davant de la casa quan es van sentir els crits, prolongats i espantosos. És dels que van entrar a l'edifici. Està segur que la veu aguda, més estrident que aguda, era d'un home, d'un francès. No va distingir les paraules, pronunciades amb tanta por com ira. La veu aspra deia repetidament sacré, diable i, una vegada, Mon Dieu.

Jules Mignaud, banquer de la firma Mignaud et Fils, declara que Madame L. tenia una certa quantitat de béns. Havia obert un compte al seu banc vuit anys abans i feia freqüents dipòsits de petites sumes. Uns dies abans de morir, va treure en persona 4.000 francs que li van ser pagats en or i portats a casa per un empleat.

Adolphe Le Bon, empleat de Mignaud et Fils, declara que el dia en qüestió va acompanyar Madame L. a la seva residència amb dues bosses que contenien els 4.000 francs. En obrir-se la porta, va aparèixer Mademoiselle L., que va prendre una de les bosses mentre que l'anciana es feia càrrec de l'altra. Les va saludar i se'n va anar. No va veure ningú al carrer, que és secundari i poc transitat.

William Bird, sastre, declara que formava part del grup que va entrar a la casa i va pujar les escales. És anglès i fa dos anys que viu a París. Afirmar que la veu aspra era d'un francès, ja que va sentir paraules com sacré i Mon Dieu. Aleshores va sentir un soroll de lluita, i la veu aguda se sentia molt més forta que l'aspra. No era un anglès, potser un alemany, però no entén l'alemany. Podia ser una veu de dona.

Quatre dels testimonis, en ser citats per segona vegada, declaren que la porta de l'habitació on es va trobar el cadàver de Madame L. estava tancada per dins. Hi havia un silenci absolut i en

forçar la porta no van veure ningú. Les finestres, tant de l'habitació posterior com de l'anterior, estaven tancades i assegurades per dins. Una porta que comunicava les dues habitacions estava tancada, però no amb clau. La porta que separava l'habitació anterior del passadís estava tancada amb clau per dins. Una petita habitació al quart pis, al començament del passadís, estava oberta, i plena de llits vells, caixes i altres objectes que van ser examinats atentament.

Ni un centímetre de la casa es va escapar d'un escorcoll minuciós. La casa tenia quatre pisos amb golfes. Una trapa del sostre estava ben assegurada i semblava no haver estat oberta durant anys. Els testimonis discrepen pel que fa al temps transcorregut entre la discussió escoltada i l'obertura de l'habitació. Uns afirmen que tres minuts, uns altres, que uns cinc. Va costar molt d'obrir la porta.

Alfonso Garzio, empresari de pompes fúnebres, originari d'Espanya, viu al carrer de la Morgue i declara que no va pujar per l'escala perquè estava molt nerviós, però sí que va sentir les veus, i diu que la veu aspra era d'un francès i l'altra d'un anglès. No entén l'anglès, però ho afirma per l'entonació.

Alberto Montani, confiter, declara que va ser dels primers a pujar les escales. Segons ell, la veu aspra era d'un francès que semblava renyar algú. No va entendre les paraules de la veu aguda, que parlava de pressa i de manera irregular. Pensa que era un rus. És italià i mai no ha parlat amb un nadiu de Rússia.

Diversos testimonis convocats de nou han testificat que les xemeneies de totes les habitacions del quart pis eren massa estretes perquè hi passés un ésser humà. Van ser examinades i no hi havia res ni ningú a dins. No hi ha cap passadís posterior pel qual algú pogués fugir mentre el grup pujava per les escales. El cos de Mademoiselle L. estava tan fortament encaixat a la xemeneia que va

ser necessària la força unida de quatre o cinc homes per treure'l d'allí.

Paul Dumas, metge, declara que va ser convocat per examinar els cossos abans de l'alba. El cadàver de la jove estava molt contusionat, cosa lògica en haver estat empès xemeneia amunt. Sota la barbeta tenia marques profundes, sens dubte produïdes pels dits que la van escanyar. Els globus oculars semblaven sortir de les òrbites i la llengua havia estat tallada parcialment. El cadàver de la mare estava horriblement mutilat. Els ossos de la cama i el braç drets, així com les costelles, estaven destrossats, i tot el cos estava espantosament contusionat. No se sap com es van produir les ferides: potser amb un bastó o una barra de ferro a les mans d'un home molt forçut. El cap de la difunta estava separat del cos i també destrossat. Havia estat degollada amb un instrument molt esmolat.

Mai no havien tingut lloc a París uns assassinats tan misteriosos i tan desconcertants. La policia no sap com avançar i no troba cap pista.

L'edició vespertina del diari informava que el senyor Adolphe Le Bon havia estat detingut, encara que res no semblava incriminar-lo en els fets.

Dupin semblava molt interessat per l'evolució del cas, però no va fer cap comentari fins a assabentar-se de la detenció de Le Bon. Aleshores em va preguntar què en pensava, dels assassinats. Jo els considerava un misteri insoluble i no veia cap mitjà que ens pogués portar fins a l'assassí. Ell va respondre:

—No hem de pensar en «mitjans» a partir d'aquest examen superficial. La policia de París no és perspicaç, com s'acostuma a dir: és astuta i prou. No segueix cap mètode,

desplega tot un ventall de mesures, però mai no són adaptades a l'objectiu. Quan obté resultats, és a còpia de diligència i activitat. Vidocq,⁶ per exemple, feia bones conjectures, però s'equivocava sovint perquè es posava l'objecte massa a prop; veia un o dos punts amb molta claredat, però perdia la visió de conjunt. La veritat no sempre és al fons d'un pou; el coneixement més important és superficial. És com observar una estrella: es veu més clarament si la contemplem de reüll que no pas mirant-la directament. Pel que fa als assassinats, una vegada Le Bon em va fer un favor pel qual li estic agraït. Així doncs, veurem el lloc del crim amb els nostres propis ulls. Conec el prefecte de policia, i ens donarà el permís necessari.

Un cop aconseguit el permís, ens vam dirigir al carrer de la Morgue, un passatge miserable on arribàrem ja avançada la tarda. Davant la casa, encara es congregaven curiosos. Abans d'entrar-hi, vam caminar carrer amunt, vam baixar per un carreró, vam girar de nou i observàrem la part posterior de l'edifici. Dupin ho analitzava tot minuciosament. Vam anar després a l'entrada de l'edifici i els agents de guàrdia ens van deixar passar en mostrar les nostres credencials. Vam pujar fins a l'habitació on havien trobat Mademoiselle L'Espanaye i on encara hi havia les dues difuntes, enmig d'un gran desordre. Dupin ho escrutava tot, incloent-hi els cadàvers. Vam passar després a les altres habitacions i al pati, acompanyats per un gendarme, i l'examen ens va tenir ocupats fins que es va fer fosc.

En tornar a casa, el meu amic va entrar a les oficines d'un diari diürn, i després va rebutjar tota conversa relacionada amb

---

⁶ Eugène-François Vidocq (1775-1857) fou un antic delinqüent que va acabar sent el primer director de la *Sûreté Nationale* (vegeu nota número 4 de la pàgina 118) i un dels primers investigadors privats.

els assassinats fins a la vora del migdia del dia següent, quan em va preguntar de sobte si havia observat alguna cosa *peculiar* a l'escena de l'atrocitat.

—Res que no hàgim vist exposat en els diaris —vaig respondre.

—Em temo que la *Gazette* no ha penetrat en l'horror insòlit d'aquest cas. Si es considera insoluble aquest misteri, és per la mateixa raó que l'hauríem de considerar de fàcil solució: pel seu caràcter exagerat. La policia està confusa per l'aparent absència de mòbil i per l'atrocitat amb què va ser comès. També està desconcertada per les veus que discutien i pel fet que no es trobés ningú al pis de dalt, quan era impossible fugir sense ser vist pel grup que pujava per les escales. El desordre extrem de l'habitació, el cadàver empès xemeneia amunt, la mutilació horrible del cos de l'anciana... tot plegat ha paralytitzat els agents i els ha deixat sense la seva famosa perspicàcia. Però el que és insòlit no és l'abstrús. No ens hem de preguntar «Què ha passat?», sinó «Què ha passat que no hagi passat mai fins ara?». De fet, la facilitat amb què he resolt, o resoldré, el misteri està en proporció directa amb la seva teòrica insolubilitat als ulls de la policia.

Vaig observar el meu amic amb sorpresa muda. Ell va continuar, mirant cap a la porta de l'habitació:

—Estic esperant una persona que, encara que no va perpetrar la carnisseria, hi devia estar involucrada. Segurament sigui innocent de la major part del crim. Potser no vindrà, però és probable que ho faci i, si ho fa, l'hem de detenir. Aquí hi ha dues pistoles i tots dos sabem fer-les servir arribat el moment.

Vaig agafar una de les armes, mentre Dupin continuava parlant. S'adreçava a mi, però la seva veu tenia l'entonació que

hom utilitza en parlar amb algú que es troba lluny. Els seus ulls, inexpressius, només miraven la paret.

—Ha quedat demostrat que les veus que discutien no eren de dues dones. Això exclou que l'anciana matés la seva filla i se suïcidés després, encara que la força de Madame L'Españaye hauria estat insuficient per impulsar el cos de la jove xemeneia amunt, i les ferides del seu cos fan impossible que s'autolesionés. Les veus d'una tercera part van ser les que es van escoltar discutint. Recordem les declaracions publicades sobre les veus. Va observar alguna cosa peculiar en elles?

—Tots els testimonis convenien a suposar que la veu aspra era d'un francès, però no es posaven d'acord sobre la veu aguda o, com algú va dir, estrident.

—La peculiaritat no és que discrepessin, sinó que quan un italià, un anglès, un espanyol, un holandès i un francès van intentar descriure-la, tothom deia que era la veu d'un estranger. Tots la vinculaven a una nació la llengua de la qual desconeixen. Devia ser una veu molt estranya per suscitar declaracions com aquestes... La descriuen com a aguda, estrident, ràpida, irregular... però ningú no cita ni una sola paraula distingible.

»Afirmo que les deduccions legítimes extretes d'aquesta part dels testimonis, la part referida a la veu aspra i a l'aguda, són suficients per engendrar una sospita que hauria de canalitzar tots els avenços posteriors cap a la resolució del misteri. Quan dic «deduccions legítimes», vull dir que són les úniques rigoroses, i que la sospita en sorgeix inevitablement com a únic resultat possible. Encara no li diré en què consisteix la sospita, però tingui present que, per a mi, va ser suficient per inspeccionar l'habitació d'una manera determinada.

»Tornem amb el pensament a aquella habitació. Què busquem abans que res? El mitjà de fugida utilitzat pels assassins. Si ni vostè ni jo no creiem en fets sobrenaturals, podem afirmar que els qui van perpetrar els fets no eren esperits sinó éssers materials. Com van fugir? Examinem una per una les possibilitats. Els assassins eren necessàriament a l'habitació on van trobar la jove, o a la contigua, quan el grup pujava per les escales. La policia ha estudiat a fons el terra, el sostre i les parets i no ha trobat cap sortida secreta. Com que no me'n fiava, ho vaig voler comprovar jo mateix, i vaig veure que era veritat. Les dues portes que duen de les habitacions al passadís estaven tancades amb clau. Passem a les xemeneies: el seu diàmetre per sobre de la llar és de dos o tres metres, però més amunt s'estrenyen i un gat gros no hi passaria. Ens veiem, doncs, limitats a les finestres. Per les de l'habitació interior ningú no hauria pogut fugir sense ser vist per la multitud del carrer. Per força van haver d'utilitzar les de l'habitació del darrere. I un cop arribats a aquesta conclusió, no la podem desestimar a causa de la seva impossibilitat aparent. Només hem de demostrar que aquesta «impossibilitat» no existeix. A l'habitació hi ha dues finestres. Una no té cap moble al davant i és del tot visible, l'altra té la part inferior oculta per la capçalera d'un llit molt feixuc. La primera la van trobar assegurada per dins, i va resistir els esforços dels qui van intentar aixecar-la. Al marc, a l'esquerra, hi havia una perforació i, en aquesta, un clau enfonsat fins a la cabota. En examinar l'altra finestra, es va trobar un clau semblant, i tots els esforços per alçar-la també van ser inútils. La policia va considerar provat que la fugida no s'havia produït per allà, i no es va molestar a treure els claus i a obrir les finestres. Però la meva anàlisi va ser més detallada, perquè

havia de comprovar que les impossibilitats aparents en realitat no eren impossibilitats.

»Vaig continuar raonant a posteriori: els assassins van escapar-se per una finestra. Per tant, no van poder assegurar els claus des de dins. Si els marcs estaven assegurats, hi hauria d'haver una manera que s'asseguessin per si mateixos, Em vaig acostar a la finestra descoberta, vaig treure amb esforç el clau i vaig intentar aixecar el marc sense aconseguir-ho. Aleshores, vaig comprendre que hi devia haver algun ressort ocult, i el vaig trobar després d'un examen detallat. El vaig prémer i, satisfet amb el descobriment, em vaig abstenir d'aixecar el marc.

»Vaig tornar a posar el clau al seu lloc. Una persona podia haver sortit per la finestra i el ressort hauria assegurat el marc. Però com podia tornar a posar el clau? La conclusió era evident: la fugida s'havia produït per l'altra finestra. Suposant que els dos ressorts eren idèntics, la diferència havia de residir en els claus o en la seva manera d'estar col·locats. Enfilat al llit, vaig mirar amb detall el marc de la segona finestra i aviat vaig trobar el ressort, que era idèntic a l'altre. Vaig mirar després el clau: aparentment estava fixat de la mateixa manera que el primer, i enfonsat gairebé fins a la cabota. Però no em vaig sentir perplex: cap anella de la cadena no era defectuosa, i al clau s'acabava el fil conductor del meu raonament. I, en efecte, en tocar el clau la cabota em va quedar entre els dits, juntament amb mig centímetre de l'espiga. La resta de l'espiga era dins el forat. La fractura era antiga i semblava haver estat produïda pel cop de martell que va enfonsar el clau. Vaig tornar a col·locar el tros trencat: la fissura resultava invisible, semblava estar sencer. Vaig prémer el ressort i vaig aixecar una mica el marc de la finestra: la cabota del clau va pujar

amb ell. Vaig tancar la finestra, i el clau va tornar a fer la impressió d'estar sencer.

»Fins aquí, l'enigma quedava explicat: tancant-se per si mateixa o tancada pel criminal, la finestra havia quedat assegurada pel ressort. La policia va creure que la resistència oposada pel ressort es devia al clau i va deixar de banda tota investigació referida a la finestra. La qüestió següent era com va baixar el criminal. En passejar amb vostè per la part del darrere de la casa, vaig veure que a uns dos metres de la finestra hi ha la vara d'un parallamps. Des d'aquesta vara hauria estat impossible atènyer la finestra, però vaig observar que els porticons del quart pis eren del tipus anomenat *ferrades* pels fusters parisencs, un tipus poc usat actualment, però habitual en cases velles. És com una porta ordinària d'una sola fulla, però la part interior té unes gelosies o llistons que presenten un excel·lent agafador per a les mans. Els porticons d'aquesta casa fan més d'un metre d'ample. Quan els vam veure des del darrere, tots dos estaven ajustats, és a dir, que formaven un angle recte amb la paret. És possible que els policies, si s'hi van fixar, els veïessin des del mateix angle i no fossin conscients de la seva gran amplada. Però per a mi era evident que, si s'obria del tot el porticó de la finestra situada sobre el llit, la vora quedaria a menys d'un metre del parallamps. Amb agilitat i coratge, es podia arribar a la finestra grim pant per la vara. Estirant-se, un lladre hauria pogut subjectar-se a la gelosia. Deixant anar la vara, repen jant els peus a la paret i llançant-se cap endavant amb força, hauria pogut fer girar el porticó fins a tancar-lo i, si la finestra hagués estat oberta en aquell moment, hauria pogut entrar a l'habitació.

»Tingui en compte que he parlat d'un *inusual* vigor per dur a terme una proesa tan arriscada i difícil. Però era possible

aconseguir-ho, amb una agilitat extraordinària. Li demano que combini aquesta agilitat amb la veu estranyament aguda sobre la nacionalitat de la qual ningú no es va posar d'acord i que no va semblar pronunciar cap paraula reconeixible.

En aquell moment vaig creure estar a punt d'entendre a què es referia Dupin, així com de vegades estem a punt de recordar alguna cosa sense poder-la concretar. El meu amic va continuar parlant:

—Es deu haver adonat que he passat de com entrar a la casa a com sortir-ne. La meva intenció era mostrar que les dues coses es van fer de la mateixa manera i al mateix lloc. Tornem ara a l'habitació. Per què un lladre abandonaria quatre mil francs en or, que es trobaven en sacs llençats per terra? No, descarti tota idea d'un mòbil. Que Madame L'Esplanade hagués retirat aquesta quantitat tres dies abans va ser una simple coincidència. Si l'or era el mòbil, l'assassí era prou estúpid per oblidar-lo.

»Fem ara un cop d'ull a la carnisseria. Tenim una dona escanyada i introduïda a la xemeneia amb el cap cap avall. Un assassí ordinari no faria això, és irreconciliable amb les nostres idees sobre la naturalesa humana, per més que el criminal sigui el més depravat dels homes. I pensi en la força prodigiosa necessària per introduir el cos cap amunt, quan van caldre diverses persones per treure'l.

»Més coses: a la llar de la xemeneia hi havia flocs de cabell humà canós, arrencats d'arrel, que encara mostraven fragments de la pell del crani. Sap la força que cal per fer això? I el coll de l'anciana no havia estat simplement tallat, sinó que el cap havia quedat separat del cos. L'instrument era una simple navalla: el convido a considerar la *ferocitat* d'aquestes accions. Pel que fa a les ferides presentades per la jove, Mon-

sieur Dumas i el seu digne ajudant, Monsieur Étienne, opinen que van ser produïdes per un instrument contundent. I és correcte: es tracta del paviment de la pedra del pati, on va caure la pobra dona des de la finestra que hi ha sobre el llit. La policia no ho va considerar perquè estava convençuda que les finestres mai no havien estat obertes. Bé: combinem l'agilitat, la força sobrehumana, la ferocitat brutal, la carnisseria sense motiu, un horror aliè a tot el que és humà i una veu estranya a les orelles de testimonis de diverses nacionalitats. Quin resultat obtenim?

—El culpable és un boig furiós fugit d'algun manicomi proper —vaig respondre amb un estremiment.

—Podria ser. Però per més incoherents que siguin les paraules d'un boig, estan formades per síl·labes que poden ser reconegudes. A més, els cabells d'un boig no són com els que ara tinc a la mà i que vaig arrencar dels dits crispats de Madame L'Españaye. Què en pensa?

—Dupin, és extraordinari! No són cabells humans!

—No he dit pas que ho fossin. Fixi's en l'esbós que he traçat en aquest paper, és un *facsimil*⁷ del coll de la víctima... He reproduït les «contusions negres i profundes empremtes d'ungles» a la gola de l'anciana descrites pels testimonis. Comprovarà que aquest dibuix indica una pressió ferma i fixa, sense cap lliscament de cap dit. Miri de col·locar tots els dits alhora a les marques corresponents, tal com es veu en el dibuix.

—És impossible —vaig dir després d'intentar-ho.

—El dibuix és pla i el coll, cilíndric. Envolti aquest cilindre de fusta, de gruix semblant a un coll humà, amb el dibuix, i intenti-ho de nou.

---

⁷ Facsimil: reproducció o imitació fidel d'un escrit, d'un dibuix, etc.

Les dificultats eren encara més grans. Vaig dir per fi:

—Aquestes marques no són d'una mà humana.

—Llegeixi ara aquest text de Cuvier.⁸

Era una descripció anatòmica i del comportament del gran orangutan vermellós de les illes de l'Índia Oriental. Gegantí, amb una força i una agilitat tan prodigioses com la seva ferocitat, amb fortes tendències imitatives... De sobte ho vaig comprendre tot. Vaig dir:

—Només els dits d'aquest orangutan poden produir les ferides del dibuix. I el floc de pèl coincideix amb el pelatge de la bèstia descrit per Cuvier. Però... i el misteri de les veus? Una era d'un francès...

—Ben cert. I els testimonis van sentir coses com *Mon Dieu!*, dit en to de retret. Per tant, un francès era conscient del crim, i possiblement fos innocent. L'orangutan se li hauria pogut escapar. Potser va seguir el seu rastre fins a l'habitació, però ateses les circumstàncies li va ser impossible tornar-lo a capturar. —I va afegir—: Si el francès és, com suposo, innocent d'aquesta atrocitat, el farà venir a nosaltres aquest anunci que vaig deixar ahir a la nit, quan tornàvem a casa, a les oficines de *Le Monde*, un diari dedicat a temes de pesca i molt llegit per mariners.

Em va fer a mans un paper i hi vaig llegir el que segueix:

Capturat al Bois de Bologne, a primera hora del matí del dia... (aquí, la data de l'endemà de l'assassinat), un orangutan molt corpulent. El propietari, un mariner, el pot recuperar si l'identifica satisfactòriament i paga les petites despeses causades per la seva captura i el seu manteniment. Presenteu-vos al

---

⁸ El baró de Cuvier (1769-1832) va ser un famós naturalista i paleontòleg francès.

carrer de Dunôt del Faubourg Saint-Germain, número 33, tercer pis.

—Com sap que es tracta d'un mariner?

—No n'estic del tot segur, però aquí té un tros de cinta que, pel seu aspecte greixós, va servir per recollir els cabells en una d'aquelles llargues cues que agraden tant als mariners, i el nus és d'una mena que, tret dels mariners, poca gent és capaç de fer. La vaig trobar al peu de la vara del parallamps i segur que no era de cap de les víctimes. I si m'equivoco en deduir per la cinta que el francès formava part de la tripulació d'un vaixell, l'home pensarà que m'he confós per alguna raó. Però si tinc raó, obtenim un gran avantatge. L'home dubtarà abans de respondre a l'anunci i pensarà: «Soc innocent i pobre, i el meu orangutan és molt valuós. Per què he d'arriscar-me a perdre'l? L'han trobat lluny de l'escena del crim i la policia està desorientada. D'altra banda, l'autor de l'anunci em designa com a propietari de l'animal. Fins a quin punt està al corrent de tot? Si renuncio a reclamar un animal tan valuós, les sospites cauran almenys sobre la bèstia, i no vull cridar l'atenció sobre ella ni sobre mi. Contestaré l'anunci, m'enduré el simi i el tindrè tancat fins que tot s'oblidi.»

En aquell precís instant, vam sentir passes a l'escala. Dupin va dir «Endavant!» amb veu cordial, i a mi, en veu baixa:

—Prepari les pistoles, però no les utilitzi ni les exhibeixi fins que li faci un senyal.

L'home que va entrar era, sens dubte, un mariner. Era alt i robust, amb una cara bruna parcialment oculta per les patilles i el bigoti. Portava un gruixut bastó de roure. Ens va donar la bona nit en francès. Dupin el va convidar a seure i es va dirigir a ell:

—Suposo que ve per l'orangutan. És un magnífic animal que deu tenir un gran valor. Quina edat li sembla que té?

—No més de quatre o cinc anys —va respondre el mariner, després de respirar profundament com algú que s'ha tret un gran pes de sobre—. El té aquí?

—No disposem de les instal·lacions adequades. És en una cavallerissa del carrer de Dubourg, aquí a prop. El pot recollir al matí. Pot identificar-lo, oi?

—Per descomptat. I li pagaré una recompensa. Una quantitat raonable, és clar.

—Em sembla just. Què li demanaré? Ah, ja ho sé... Que m'expliqui què sap sobre els crims del carrer de la Morgue.

Dupin va dir això últim en veu baixa i tranquil·la, mentre anava cap a la porta i la tancava amb una clau que es va guardar a la butxaca. Després, va treure la pistola i la va posar sobre la taula. El rostre del mariner va envermellar de sobte. Es va aixecar empunyant el seu bastó, però un moment després es va deixar caure de nou a la butaca, tremolant. El vaig compadir des del fons del cor. Dupin li va parlar amb cordialitat:

—Amic meu, no s'alarmi. No li desitgem cap mal. Sé que vostè és innocent, però d'alguna manera està implicat en les atrocitats comeses. Vostè no ha fet res de dolent, ni tan sols se'l pot acusar de robatori, encara que hauria pogut emportar-se una gran quantitat de diners impunement. Però el seu honor l'obliga a confessar tot el que sap, perquè un innocent és a la presó i pot ser condemnat injustament.

El mariner semblava haver-se recuperat una mica i finalment es va decidir a parlar:

—Li diré tot el que sé, però no es creurà ni la meitat del que li explicaré.

En substància, ens va dir el següent: no feia gaire temps, durant un viatge a l'oceà Índic, va desembarcar amb altres mariners a Borneo, on ell i un company van capturar l'orangutan. En morir el company, el simi va passar a ser propietat exclusiva d'ell. En tornar a França, amb penes i treballs, a causa de la ferocitat demostrada per l'animal durant el viatge de tornada, va poder allotjar-lo en secret al seu habitatge de París, i pensava vendre'l quan l'animal s'hagués recuperat d'una ferida que s'havia fet al peu amb una estella, a bord del vaixell. La matinada dels assassinats, en tornar a casa després d'una gresca entre mariners, va veure que l'orangutan s'havia escapat de l'habitació on el tenia tancat i havia entrat al dormitori. Assegut davant d'un mirall, amb una navalla d'afaitar a la mà i el rostre ple d'escuma, el simi estava intentant afaitar-se, tal com havia vist que feia el seu amo, espiant-lo pel forat del pany. Aterrit, l'home va trigar a reaccionar, però estava acostumat a dominar-lo amb l'ajuda d'un fuet. En veure com l'agafava, però, l'animal va saltar cap a la porta, va baixar per les escales i, des d'una finestra, va saltar al carrer.

Desesperat, el mariner es va llançar darrere seu. El simi, amb la navalla a la mà, s'aturava, es girava per fer ganyotes al seu perseguidor i després tornava a córrer. La persecució va durar molta estona per uns carrers deserts, ja que eren gairebé les tres de la matinada. En arribar al carrer de la Morgue, el fugitiu es va fixar en la llum que il·luminava la finestra oberta de Madame L'Españaye, al quart pis de l'edifici. Va pujar per la vara del parallamps amb una agilitat increïble, es va aferrar al porticó, que estava del tot obert i enganxat a la paret, i va saltar cap endavant fins a caure sobre la capçalera del llit. En saltar, les potes van colpejar de nou el porticó,

que va quedar novament obert. Tot això va passar en menys d'un minut.

El mariner, mentrestant, se sentia tranquil, perquè veia la possibilitat de recuperar la bèstia (li seria difícil escapar-se del parany on s'acabava de ficar si no tornava a baixar pel parallamps), i, alhora, amoïnada en pensar què podia estar fent a la casa. Aquest darrer pensament el va decidir a pujar també pel parallamps, cosa fàcil per a un mariner, però en arribar a l'alçada de la finestra no va poder seguir endavant. Només es va poder estirar per fer una ullada a l'interior de l'habitació, i el que va veure gairebé el va fer caure, presa del terror. Va ser llavors que van començar els crits espantosos que van despertar els veïns del carrer de la Morgue. Madame L'Espanaye i la seva filla, vestides amb camises de dormir, havien estat ocupades, d'esquena a la finestra, endreçant uns papers de la caixa forta, que havien deixat al centre de la cambra. Potser van atribuir al vent el soroll del porticó, perquè no van ser conscients immediatament de la irrupció del simi.

Quan el mariner va mirar a l'interior de l'habitació, va veure que l'enorme animal havia aferrat Madame L'Espanaye pels cabells i li passava la navalla per la cara, imitant els moviments d'un barber. La filla s'havia desmaiada i jeia immòbil. Els crits de l'anciana i els seus forcejaments (durant els quals el simi li devia arrencar els flocs de cabell) van irritar la bèstia i, d'un sol tall, gairebé li va separar el cap del cos. La visió de la sang el va tornar frenètic. Xerricant les dents, es va precipitar sobre la jove i li va clavar les urpes al coll fins que va expirar. Aleshores va veure per la finestra el rostre del seu amo, rígid d'horror. Pensant segurament en el temut fuet, la fúria es va transformar en por, i va intentar amagar les proves dels seus actes, anant molt

agitat amunt i avall del dormitori. Amb els seus moviments frenètics, va trencar els mobles, va arrencar el matalàs del llit... Per fi, va agafar primer el cadàver de la filla i el va empènyer xemeneia amunt, i després va llançar per la finestra el cos de l'anciana. Quan el simi s'acostava a la finestra amb la seva mutilada càrrega, el mariner, terroritzat, va lliscar sense cap precaució pel parallamps fins a terra i va córrer espaordit fins a casa seva, abandonant l'orangutan a la seva sort. Les paraules que va sentir el grup des de l'escala eren les exclamacions d'horror del francès barrejades amb els balbuceigs diabòlics de la bèstia.

Poca cosa cal afegir: l'orangutan devia fugir per la vara del parallamps segons abans que forcessin la porta. Sens dubte, va tancar la finestra al seu pas. Més tard, va ser capturat pel seu mateix propietari, el qual el va vendre per una forta suma al *Jardin des Plantes*.⁹

Le Bon va ser posat en llibertat un cop Dupin va haver exposat fil per randa tots els detalls del cas al despatx del prefecte de policia. El funcionari no va poder amagar el disgust que sentia en veure que un profà havia resultat més eficient que la policia i va deixar anar certs comentaris sobre la conveniència que cadascú s'ocupés dels seus propis afers.

—Que digui el que vulgui—va comentar més tard Dupin, que no s'havia molestat a replicar-li—. Així se li tranquil·litzarà la consciència. Joestic satisfet havent-lo vençut en el seu propi terreny. Però no em sorprèn que no arribés a la solució del misteri, perquè és massa astut per ser profund. A la seva ciència no hi ha fibra. És tot cap, sense cos, com les pintures de la deessa

---

⁹ El *Jardin des Plantes* de París és un jardí botànic obert al públic, que conté un dels parcs zoològics més antics del món.

Laverna, o tot cap i espatlles, com un bacallà. Però en el fons és un bon home. M'agrada sobretot per la seva forma d'hipocresia especial, que li permet «negar el que és, i explicar el que no és». ¹⁰

---

¹⁰ Citació de l'obra *Julie ou la Nouvelle Héloïse*, de Rousseau.

